

BILJEŠKA O MORNARIČKOM CENTURIONU LIKEJU IZ APSORA

A NOTE ON THE NAVAL CENTURION LICCAEUS FROM APSORUS

Marjeta Šašel Kos

Inštitut za arheologijo / Institute of Archaeology
ZRC SAZU

Novi trg 2, SI - 1000 Ljubljana
mkos@zrc-sazu.si

UDK/UDC:

003.071(398)“652“

doi: 10.15291/misc.1353

Izvorni znanstveni rad / Original scientific paper

Primljeno / Received: 7. XII. 2016.

Abstract

Nadgrobnna stela Likeja (*Liccaeus*), sina Vejova, centuriona liburne Lucusta, izložena je u lapidariju u Osoru (*Apsorus*) na otoku Cresu (*Crexi*). Bila je objavljena više puta, ali ni jedna od tih objava nije uzela u obzir sve raspoložive podatke o mjestu njezina nalaska. Likej i njegov nasljednik Dabal (*Dabalus*), sin Tritov, vjerojatno nisu pripadali starosjedilačkom sta-

novništvu otoka, već su mogli potjecati s delmatskog područja. Ipak, Likej je morao biti istaknuta osoba u Apsoru jer mu je bilo dodijeljeno javno zemljište za njegov pogreb. Njegov je nadgrobnni spomenik pronađen u Osoru, a ne u Puntićima, selu udaljenom kojih 15 km južno od Osora.

KLJUČNE RIJEČI: rimsko doba; Apsorus; Delmatae; epigrafijska; carskodobna ratna mornarica; onomastika

Abstract

The funerary stele of the centurion from the *liburna* Lucusta, Liccaeus, son of Veius, is exhibited in the lapidarium at Osor (Apsorus) on the island of Cres (Crexi). It has been published several times but no publication took into account all available data concerning its site of discovery. Liccaeus and his heir Dabalus, son of Tritus, probably did not belong to the indigenous population of the island, but may have been from the region of the Delmatae. However, Liccaeus must have been a distinguished person at Apsorus, since he had been awarded a public place for his burial. His tombstone was found at Osor and not in Punta Križa, a village some 15 km south of Osor.

KEYWORDS: Roman period, Apsorus, Delmatae, epigraphy, imperial navy, onomastics

1. UVOD

Nadgrobna stela centuriona liburne Lukuste (*liburna Lucusta*) Likeja, sina Vejova (*Liccaeus Veii f.*), jedan je od najljepših izložaka u malom lapidariju u Osoru,¹ rimskom Apsoru (*Apsorus*) na otoku Cresu (*antički Crexi*, Sl. 1). Više je puta bila objavljena, ali ni jedna od objava nije uzimala u obzir sve raspoložive podatke u vezi mjesta njezina pronalaska. Budući da su ti podatci kontradiktorni, bit će ih potrebno raspraviti i pojasniti.

2. MJESTO NALAZA: OSOR, A NE PUNTA KRIŽA

Stela je prvi put objavljena u *Mitteilungen der k. k. Zentral-Kommission* iz 1905. godine, gdje je njezino mjesto nalaska opisao konzervator Stefan Petris. On je uredništvu poslao poprilično lošu, nepreciznu skicu (Sl. 2) zajedno s ne najboljim prijepisom teksta natpisa koji se čak u pojedinim detaljima razlikuje od njegove vlastite skice. Prema njemu, stela (Sl. 3) je bila iskopana 13. ožujka 1905. g. u Osoru, na polju posjeda zvanog Campa pored takozvanog Jasa (Jaza), čiji je vlasnik bio Filippo Socolich iz Nerezina. Na Campi (Kampi), na dubini od dva metra, vlasnik je pronašao rimsku keramičku urnu visoku jedan metar i pokrivenu stelom čije su dimenzije bile 149 (uključujući i klin za usađivanje) x 45 x 6 cm. Petrisa, koji se žali da mu je trebalo dosta vremena i napora kako bi konačno uspio vidjeti spomenik, o nalazu je obavijestio župnik Don Antonio Lusina. Petrisovo izvješće pratio je kratak komentar epitafa koji je napisao Wilhelm Kubitschek.²

Ovaj je nadgrobni spomenik po drugi put objavio Piero Sticotti (ravnatelj Civico Museo di Storia ed Arte u Trstu od 1920. g.), koji je u Osor došao nekoliko godina nakon otkrića stele, vjerojatno 1910. godine. *Società istriana di archeologia e storia patria* ga je bila angažirala da uredi gradski lapida-

¹ Arheološka zbirka Osor (inv. no. AZO 1869), Lošinjski muzej (fotografiju mi je ljubazno ustupila Zrinka Ettinger Starčić). Zahvalnost dugujem Jasminki Ćus-Rukonić na podacima o točnom mjestu nalaza stele te Dinu Demicheliju za njegove korisne napomene u vezi ovog članka.

² S. PETRIS & W. KUBITSCHKEK 1905.

1. INTRODUCTION

The funerary stele of the centurion from the *liburna* Lucusta, Liccaeus, son of Veius, is one of the most beautiful exhibits in the small *lapidarium* at Osor,¹ Roman Apsorus on the island of Cres (ancient Crexi, *Fig. 1*). It has been published several times but no publication took into account all available data concerning its site of discovery. Since this data is contradictory, it should be discussed and clarified.

2. THE SITE OF DISCOVERY: OSOR, NOT PUNTA KRIŽA

The stele was first published in the *Mitteilungen der k. k. Zentral-Kommission* of 1905, where the find-spot was described by the conservator Stefan Petris. He sent a rather bad and inaccurate sketch to the editorial board (*Fig. 2*), accompanied by an inexactly transcribed text of the inscription, which in details even differed from his own sketch. According to him, the stele (*Fig. 3*) had been dug out on 13 March 1905 at Osor, in a field on the estate called Campa, owned by Filippo Socolich from Nerezine, near the so-called Jas (Jaz). At Campa (Kampa), at a depth of 2 m, the owner found a Roman pottery urn, 1 m high, and covered with a stele measuring 149 (including the element for insertion) x 45 x 6 cm. Petris, who complained that it took him much time and effort to actually see the monument, had been informed about the find by the parish priest Don Antonio Lusina. Petris' report is accompanied by a short commentary on the epitaph, written by Wilhelm Kubitschek.²

The funerary monument was published for the second time by Piero Sticotti (since 1920 the director of the Civico Museo di Storia ed Arte in Trieste), who came to Osor a few years after the discovery of the stele, probably in 1910. He had been engaged by the *Società istriana di archeologia e storia*

¹ Arheološka zbirka Osor / Archaeological Collection at Osor (inv. no. AZO 1869), Lošinjski muzej / Lošinj Museum (photograph kindly provided by Zrinka Ettinger Starčić). I would very much like to thank Jasminka Ćus-Rukonić for the data about the exact site of discovery of the stele, as well as Dino Demicheli for his valuable comments on my paper.

² S. PETRIS & W. KUBITSCHKEK 1905.

SLIKA 1. Karta otokâ Cresâ i Lošinja (računalna grafika: Mateja Belak)

FIGURE 1. Map of the islands of Cres and Lošinj (computer graphics: Mateja Belak)

rij u kojem su se čuvali kameni spomenici rimskog i srednjovjekovnog razdoblja, ali i iz novijeg doba: “Trovandomi ultimamente in Ossero a riordinare quel lapidario [...] epigrafi romane, medievali e più recenti, frammenti d’architetture, urne cinerarie, stemmi ed altri ricordi lapidei, che giacevano alla rinfusa in un angusto magazzino, sono stati da me inventariati e classificati per essere disposti nella Loggia municipale [...]”.³ Godine 1910. kupio je stelu za osorski lapidarij o trošku *Società istriana* i napravio njezin odljev za epigrafske arhive u tršćanskom muzeju (br. 652). Objavio je faksimil odljeva (Sl. 4) s točnom transkripcijom teksta i iscrpnim komentarom.⁴ Taj je faksimil, koji je u Sticottijevoj objavi bio izbljedio, kasnije Grga Novak ponovno objavio u popravljenom izdanju, ali bez komentara.⁵

Prema Sticottiju, nadgrobni spomenik pronađen je 1905. g. na posjedu udovice Antonije Soccolich, na položaju Campa u Punta Križa (“[...] nel fondo ora di proprietà Antonia ved. Soccolich, nel terreno vocabolo Campa a Punta Croce”). Dimenzije koje on donosi razlikuju se od Petrisovih: 127 (uključujući i klin za usađivanje) x 44 x 15,5 cm.⁶

³ P. STICOTTI 1914b: 87.

⁴ P. STICOTTI 1914b.

⁵ G. NOVAK 1932: 55.

⁶ P. STICOTTI 1914b: 88–89.

patria to put the town *lapidarium* in order, where stone monuments from the Roman and medieval periods, as well as those from the new era were being kept: “Trovandomi ultimamente in Ossero a riordinare quel lapidario [...] epigrafi romane, medievali e più recenti, frammenti d’architetture, urne cinerarie, stemmi ed altri ricordi lapidei, che giacevano alla rinfusa in un angusto magazzino, sono stati da me inventariati e classificati per essere disposti nella Loggia municipale [...]”.³ In 1910, he had bought the stele at the expense of the *Società istriana* for the Osor *lapidarium*, and made a cast copy of it for the epigraphic archives of the Trieste Museum (no. 652). He published a facsimile of the cast (Fig. 4) with an exact transcription of the text and an exhaustive commentary.⁴ This facsimile, which in Sticotti’s publication is faded, was later republished in an emended version by Grga Novak, but without a commentary.⁵

According to Sticotti, the tombstone was found in 1905 on the estate of the widow Antonia Soccolich, at the site of Campa in Punta Križa (“[...] nel fondo ora di proprietà Antonia ved. Soccolich, nel terreno vocabolo Campa a Punta Croce”). His measurements differ from those of Petris: 127 (including the element for insertion) x 44 x 15.5 cm.⁶ In his previous article in the same journal, in which he published a report on a small rescue excavation of the Apsorus *forum* in the main square of Osor, Sticotti noted the existence of two Roman cemeteries of Apsorus: one, slightly more distant, was located on the coast of the island of Lošinj beyond the canal (Euripo), while remains of the other should be sought in the field called Kampa, on the coast of Punta Križa, where a few years earlier the tombstone of a naval centurion Liccaeus had been discovered (“[...] di un’altra si hanno tracce nella località detta Campa sulla costiera di Punta Croce, ove poco fa ritornò alla luce la lapide di un milite classario [...]”).⁷

As has been noted, Novak only mentioned that the tombstone of Liccaeus had been found on the

³ P. STICOTTI 1914b: 87.

⁴ P. STICOTTI 1914b.

⁵ G. NOVAK 1932: 55.

⁶ P. STICOTTI 1914b: 88–89.

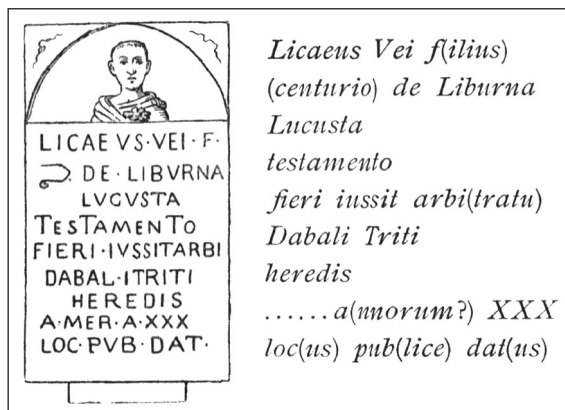
⁷ P. STICOTTI 1914a: 79; for recent topographical investigations at Osor, see M. ČAUŠEVIĆ-BULLY & J. ČUS-RUKONIĆ 2008.

U jednom ranijem članku u istom časopisu, u kojem je objavio izvješće o manjim zaštitnim iskopavanjima na forumu Apsora, na glavnom osorskom trgu, Sticotti spominje postojanje dvaju rimskih grobalja u Apsoru: jedno, nešto udaljenije, nalazilo se na obali otoka Lošinja, iza kanala (Euripo), dok ostatke drugoga treba tra-

žiti na polju zvanom Kampa, na obali Punte Križa, gdje je nekoliko godina ranije pronađen nadgrobni spomenik mornaričkog centuriona Likeja (“[...] di un’altra si hanno tracce nella località detta Campa sulla costiera di Punta Croce, ove poco fa ritornò alla luce la lapide di un milite classario [...]”).⁷

Kako je već spomenuto, Novak je samo spomenuo da je Likejev nadgrobni spomenik pronađen na otoku Cresu. Potom je u jednom članku Likejevu stelu objavio i komentirao Nenad Cambi, kojemu su, međutim, bili poznati samo Petrisovo izvješće i Kubitschekov komentar, ali ne i Sticottijev važan prinos.⁸ Zbog toga je Cambi pretpostavljao da stela, koja nesumnjivo zaslužuje iscrpan komentar, nije bila valjano objavljena; u to doba još nije bio objavljen treći svezak *ILJug* u kojem su bili sabrani natpisi objelodanjeni nakon *CIL-a* III, između 1902. i 1940. godine, uključujući i Likejev natpis. Cambi je, slijedeći Petrisove podatke i one koje je dobio od Jasminke Ćus, ispravno naveo da je nadgrobni spomenik pronađen u ožujku 1905. g. na položaju zvanom Kampa u Osoru.

Teško je i nagađati kako se uopće u Sticottijevu izvješću pojavila Punta Križa, selo smješteno 15-ak km južno od Osora, na jednoj uzvisini udaljenoj od mora oko jednog kilometra. On je ili propustio zamijetiti da je Kampa smještena na području koje se proteže prema Puntu Križa ili je, s druge strane, pogrešno pretpostavio da se mali poluotok na kojem se nalazi Kampa zove Punta Križa. Prema Jasminki Ćus-Rukonić, Kampa se

SLIKA 2. Skica koju je izradio Stefan Petris.
FIGURE 2. Sketch by Stefan Petris

island of Cres. The stele of Liccaeus was next published in an article with a commentary by Nenad Cambi, who, however, was only aware of the report of Petris and the commentary of Kubitschek, but not of the important contribution of Sticotti.⁸ Consequently, Cambi assumed that the stele, which undoubtedly

deserved an exhaustive commentary, had not been published properly; at that time, the third volume of the *ILJug*, containing the inscriptions which came to light after *CIL* III, between 1902 and 1940, including the funerary inscription of Liccaeus, had not appeared yet. Following the data of Petris and based on the information given him by Jasminka Ćus, Cambi correctly stated that the tombstone was discovered in March 1905 at the location called Kampa in Osor.

It is difficult to guess why Punta Križa, a village situated some 15 km south of Osor on an elevation at least one km distant from the sea, appeared in Sticotti's report at all. He either failed to note that Kampa was located in an area extending in the direction of Punta Križa, or else he erroneously assumed that the small peninsula on which Kampa is located was called Punta Križa. According to Jasminka Ćus-Rukonić, Kampa is located in Osor and there is no doubt whatsoever that Punta Križa has nothing to do with the site of discovery of the tombstone of Liccaeus, not least because his tombstone was erected at a place granted by the town magistrates for his burial (*loc(o) publ(ice) dat(o)*). No Roman remains have been discovered so far at Punta Križa, except the remains of a villa rustica below the village, in the bay of Martinščica.⁹

However, due to Sticotti's much more exhaustive and serious report than that of Petris concerning the circumstances of the discovery of the stele, the field called Kampa, owned by the widow Antonia Socco-

⁷ P. STICOTTI 1914a: 79; za novija topografska istraživanja Osora v. M. ČAUŠEVIĆ-BULLY & J. ĆUS-RUKONIĆ 2008.
⁸ N. CAMBI 1980.

⁹ N. CAMBI 1980.
⁹ J. ĆUS-RUKONIĆ 1982: 14–15; EAD. 2015: 10 (map); cf. also Z. ETTINGER STARČIĆ & J. ĆUS RUKONIĆ 2015.

SLIKA 3. *Groblja Apsora* (prema: J. ČUS-RUKONIĆ 2015: 12)

FIGURE 3. *Cemeteries of Apsorus* (after: J. ČUS-RUKONIĆ 2015, p. 12)

nalazi u Osoru, pa Punta Križa nedvojbeno nema nikakve veze s mjestom na kojem je nađen Likejev nadgrobnni spomenik, a iz zbog toga jer je njegov nadgrobnik bio postavljen na mjestu koje su mu za njegov grob dodijelili gradski dužnosnici (*loc(o) publ(ice) dat(o)*). Na Punt Križa zasad nisu pronađeni nikakvi rimski ostatci, osim ostataka *villae rusticae* podno sela, u uvali Martinščica.⁹

Međutim, budući da je po pitanju mjesta pronalaska stele Sticottijevo izvješće bilo mnogo iscrpnije i ozbiljnije od Petrisova, polje zvano Kampa, u vlasništvu udovice Antonije Soccolich u Punta Križa, navodi se u *ILJug* kao mjesto nalaza ovog nadgrobnog spomenika: “Efossa a. 1903 in vico Punta Križa (Mali Lošinj) in agro Kampa dicto (ad viduam Antonia Soccolich pertinente), ubi loco non suo in necropoli Romana in usum adhibita erat”. Kao posljedica toga Punta Križa pogrešno se navodi kao njegovo nalazište u *Epigraphic Da-*

lich at Punta Križa, was noted as the find-spot of the funerary monument in *ILJug*: “Efossa a. 1903 in vico Punta Križa (Mali Lošinj) in agro Kampa dicto (ad viduam Antonia Soccolich pertinente), ubi loco non suo in necropoli Romana in usum adhibita erat”. Consequently, Punta Križa is erroneously noted as the find-spot in the *Epigraphic Database Heidelberg* and *Bilddatenbank zu antiken Steindenkmälern* (F. und O. Harl, www.ubi-erat-lupa.org), as well as in the *Epigraphik-Datenbank Claus / Slaby*.¹⁰ Anamarija Kurilić also accepted this data in her doctoral thesis, but expressed doubts about Punta Križa being the provenance of the tombstone because of the too far distance from Osor.¹¹

3. LICCAEUS' TOMBSTONE

Sticotti published the tombstone of Liccaeus because he regarded the report in the *Mitteilungen* as having gone almost unnoticed; also, the epitaph had indeed not been published properly. Kubitschek commented upon the inexact transcription of the inscription, since the sketch he had received from Petris differed from the text copied in his report. The limestone stele measures 140 (including the element for insertion in a base) x 44 x 17 cm, while the height of the letters is 5 cm. Above the unframed inscription field there is a semicircular niche, giving the impression of a window, with a bust of a young man without a beard, dressed in a tunic and sagum. Each corner contains a half-palmette. The letters are regular, with punctuation marks between the words; the second T in line 4 is *longa*. The inscription is arranged in such a way that lines 3 and 7 are shorter and centred. There is an empty space at the beginning of the last line, but there is no space left at the end of it (*Fig. 5*).

Sticotti correctly recognized that the circular object the centurion is holding was not a wreath, as had been thought by Petris, but a rope made into an elaborate knot, with which an anchor may have been fastened. As such, the object was also identified in the *ILJug* (*manibus funem ancorae tenens*). This must have represented an emblem of Liccaeus' military rank of a naval centurion, not unlike a

⁹ J. ČUS-RUKONIĆ 1982: 14–15; J. ČUS-RUKONIĆ 2015: 10 (karta); usp. i Z. ETTINGER STARČIĆ & J. ČUS RUKONIĆ 2015.

¹⁰ *ILJug* 2956; *HD*004919; *lupa* 20688; *EDCS*-10101964.

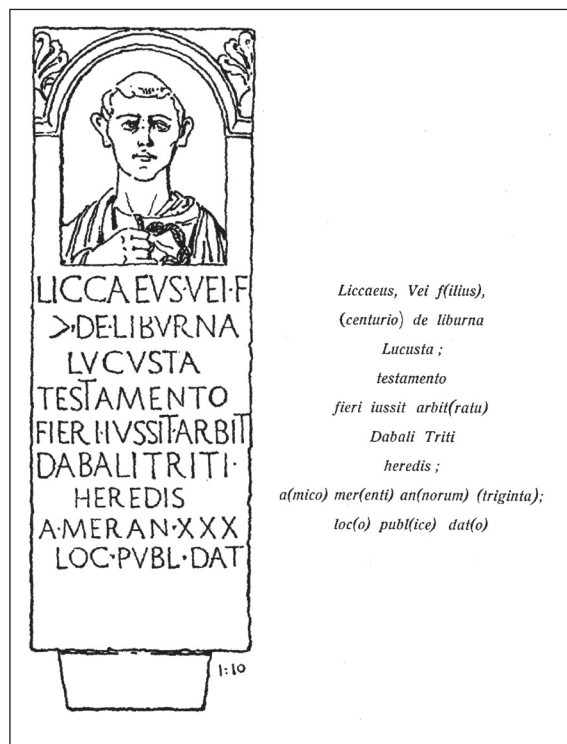
¹¹ A. KURILIĆ 1999: monument no. AK 1988.

tabase Heidelberg i *Bilddatenbank zu antiken Stein-denkmälern* (F. und O. Harl, www.ubi-erat-lupa.org), kao i u *Epigraphik-Datenbank Claus / Slaby*.¹⁰ Anamarija Kurilić također je prihvatila te podatke u svojoj doktorskoj disertaciji, ali je iskazala sumnje oko toga da spomenik potječe s Punte Križa jer se to mjesto nalazi predaleko od Osora.¹¹

3. LIKEJEV NADGROBNI SPOMENIK

Kad je Sticotti objavio Likejev nadgrobni spomenik, smatrao je da je izvješće objavljeno u *Mitteilungen* prošlo gotovo nezapaženo; također, natpis doista nije bio valjano objavljen. Kubitschek je komentirao neispravnu transkripciju natpisa jer se skica koju je dobio od Petrisa razlikovala od teksta iz njegova izvješća. Dimenzije stele, izrađene od vapnenca, su 140 (uključujući i klin za usađivanje) x 44 x 17 cm, a visina slova iznosi 5 cm. Iznad neuokvirenog natpisnog polja nalazi se polukružna niša koja podsjeća na prozor s poprsjem bezbradog mladića odjevenoga u tuniku i *sagum*. U svakom kutu nalazi se polupalmeta. Slova su pravilna, a među riječima se nalaze interpunkcijski znakovi; drugo slovo T u 4. r. je *longa*. Natpis je strukturiran tako da su 3. i 7. r. kraći i centrirani. Na početku 1. r. nalazi se prazan prostor, ali ne i na njegovu završetku (Sl. 5).

Sticotti je ispravno shvatio da okrugli predmet koji centurion drži u ruci nije vijenac, kako je mislio Petris, već uže spleteno u složeni čvor koji je možda služio za vezanje sidra. Jednako tako je uže identificirano i u *ILJug* (*manibus funem ancorae tenens*). To je moralo predstavljati oznaku Likejeva vojnog položaja mornaričkog centuriona, slično kao što je *vitis* bio oznaka centuriona u rimskoj kopnenoj vojsci. Na jednom nadgrobnom spomeniku iz Labina (antička *Alvona* u Liburniji) Sticotti je zamijetio slično spleteno uže u rukama pokojnika koji drži sidro.¹² Cambi je nadgrobnik opisao vrlo detaljno (donoseći dimenzije prema Petrisu) i stelu je na osnovi centurionove frizure, tipične za julijevsko-klaudijevsku

SLIKA 4. Skica koju je izradio Piero Sticotti
FIGURE 4. Sketch by Piero Sticotti

vitis, the symbol of a centurion in the Roman army on land. Sticotti noted a similar knotted rope in the hands of a deceased man, who is also holding an anchor; the portrait is depicted on a tombstone from Labin (Roman *Alvona* in Liburnia).¹² Cambi described the funerary monument in detail (the dimensions cited from Petris), and dated the stele on the basis of the centurion's haircut, typical of the Julio-Claudian dynasty, to the first half of the first century AD. This monument of architectural type, which is rare in Dalmatia in the first century AD, must probably have been manufactured at Apsorus under the influence of northern Italian tombstones.¹³

The inscription reads:

*Liccaeus Vei f(ilius) / >(centurio) de liburna / Lucusta / testamento f(ieri) iussit arbit(ratu) / Dabali Triti / heredis. / A(mico) mer(enti) an(norum) XXX. / Loc(o) publ(ice) dat(o).*¹⁴

Translation: Liccaeus, son of Veius, centurion of

¹² *CIL* III 3058 = 10069 = HD061813 (*Vesclevesi / Petronio / Triti f(ilio). Is in / provincia d(e)l(functus) e(st) iturus.*).

¹³ N. CAMBI 1980: 153–154.

¹⁴ *ILJug* 2956 = AE 1980, 689 = AE 2012, 1086 = A. DOMIĆ KUNIĆ 1996: 109 no. 38 = A. KURILIĆ 1999 (AK 1988) = D. DEMICHELI 2015: 395, no. 3 = EDCS-10101964 = HD004919 = lupa 20688 (photo: K. Matijević).

¹⁰ *ILJug* 2956; HD004919; lupa 20688; EDCS-10101964.

¹¹ A. KURILIĆ 1999: spomenik AK 1988.

¹² *CIL* III 3058 = 10069 = HD061813 (*Vesclevesi / Petronio / Triti f(ilio). Is in / provincia d(e)l(functus) e(st) iturus.*).

dinastiju, datirao u prvu polovicu 1. st. po Kristu. Ovaj spomenik arhitektonskog tipa, kakav je rijedak u Dalmaciji 1. st. po Kr., najvjerojatnije je bio proizveden u Apsoru pod utjecajem sjevernoitalskih nadgrobnih spomenika.¹³

Natpis glasi:

Liccaeus Vei f(i)lius / >(centurio) de liburna / Lucusta / testamento f(ieri) iussit arbit(ratu) / Dabali Triti / heredis. / A(mico) mer(enti) an(norum) XXX. / Loc(o) publ(ice) dat(o).¹⁴

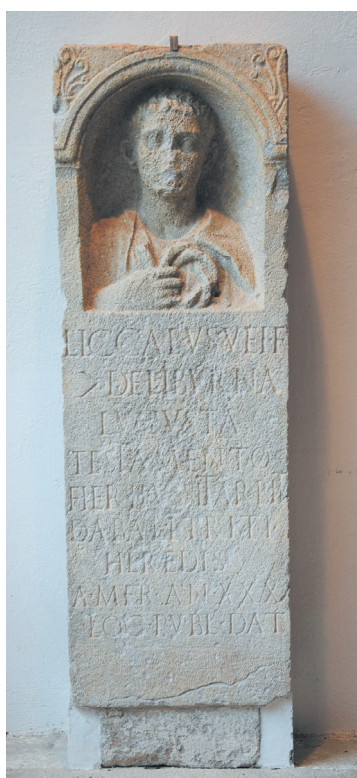
Prijevod: Likej, sin Vejov, centurion na liburni Lukusta, oporučno je odredio (da mu se postavi nadgrobnni spomenik) prema odluci njegova nasljednika Dabala, sina Tritova. Svom vrlo zaslužnom prijatelju koji je doživio 30 godina. Mjesto postavljanja službeno je dodijeljeno.

8. r.: *a(era) mer(uit) an(nos) XXX*, kako je predložio Sticotti, nije prihvatljivo; *a(mico) mer(ito): Cambi*; 9. r. *loc(us) publ(ice) dat(us)*, Kubitschek i Cambi. Kubitschekove i Cambijeve dopune mogle bi biti podjednako moguće. Zanimljiv detalj je da je Likej imenovan po svom ocu *Vei f(i)lius*, na latinski način, dok je filijacija njegova nasljednika izrečena bez *f(i)lius*, što je prilično rijetko u Liburniji i nalazi se isključivo na natpisima iz ranog principata.¹⁵ Spomenik bi najvjerojatnije trebalo datirati u sredinu 1. st. po Kristu.¹⁶ Kubitschek je zamijetio da bi spomenik trebao biti iz ranocarskog perioda jer centurion nije posjedovao rimsko građansko pravo, no taj se argument ne može smatrati presudnim jer su čak i visoko pozicionirani navarsi i trierarsi mogli biti peregrinskog statusa sve do 3. stoljeća po Kristu.¹⁷

the *liburna* Lucusta, had by his will ordered (his tombstone to be erected) according to the decision of his heir Dabalus, son of Tritus. To his deserving friend who lived 30 years. The place of erection was awarded officially.

Line 8: *a(era) mer(uit) an(nos) XXX*, alternatively suggested by Sticotti, not plausible; *a(mico) mer(ito): Cambi*; line 9: *loc(us) publ(ice) dat(us)*, Kubitschek and Cambi. The supplements of Kubitschek and Cambi would equally be possible. An interesting detail is that Liccaeus is named after his father as *Vei f(i)lius*, in the Latin style, while the filiation of his heir is expressed without *f(i)lius*, which is rather rare in Liburnia and is only attested in inscriptions from the early Principate.¹⁵ The monument should very likely be dated to the mid-first century AD.¹⁶ Kubitschek noted that the tombstone must be from the early imperial period, since the centurion did not possess Roman citizenship. However, this criterion should not be regarded as decisive, since even higher ranking navarchs and trierarchs could be of peregrine status as late as the third century AD.¹⁷

Kubitschek was also the first to comment on the names of the centurion and his heir, who must in his opinion have both been Liburnians. This opinion was also shared by Sticotti and Cambi. While Lic(c)aeus (Lic(c)aius) and Tritus are well-known indigenous names, characteristic of northern Adriatic, Dalmatian-Illyrian, Pannonian, and even Celtic regions, the name Dabalus has only been documented on the tombstone of a sailor from the *liburna* Margarita, undoubtedly from Dalmatia, found at Puteoli.¹⁸ Veus or Veius has not been attested to date. According to *OPEL*,

SLIKA 5. Likejeva nadgrobnna stela (snimku ustupio Lošinjski muzej)
FIGURE 5. Funerary stele of Liccaeus (courtesy of the Lošinj Museum)

¹³ N. CAMBI 1980: 153–154.

¹⁴ *ILJug* 2956 = *AE* 1980, 689 = *AE* 2012, 1086 = A. DOMIĆ KUNIĆ 1996: 109 no. 38 = A. KURILIĆ 1999 (AK 1988) = D. DEMICHELI 2015: 395, no. 3 = *EDCS*-10101964 = *HD004919* = *lupa* 20688 (foto: K. Matijević).

¹⁵ A. KURILIĆ 1999: 18, 32; usp. M. ŠARIĆ 1982: 56.

¹⁶ *ILJug* 2956.

¹⁷ D. SADDINGTON 2007: 210; usp. S. PANCIERA 2006 (1964).

¹⁵ A. KURILIĆ 1999: 18; 32; cf. M. ŠARIĆ 1982: 56.

¹⁶ *ILJug* 2956.

¹⁷ D. SADDINGTON 2007: 210; cf. S. PANCIERA 2006 (1964).

¹⁸ *AE* 1974, 262 = *EDR075782*; D. DEMICHELI 2015: 395, no. 10.

Kubitschek je bio prvi koji je komentirao ime-na centuriona i njegova nasljednika, koji su prema njegovu mišljenju morali biti Liburni. To su mišljenje dijelili i Sticotti te Cambi. Dok su *Lic(c)aeus* (*Lic(c)aius*) i *Tritus* dobro poznata domorodačka imena, karakteristična u sjeverno-jadranskom, dalmatinsko-ilirskom, panonskom, pa čak i keltskom području, ime *Dabalus* potvrđeno je samo još jednom, na nadgrobnom spomeniku iz Puteolija, podignutog mornaru na liburni Margariti koji je nedvojbeno bio iz Dalmacije.¹⁸ Ime *Veus* ili *Veius* do sada još nije bilo potvrđeno. Prema *OPEL*-u, ime *Lic(c)aius* potvrđeno je dva puta u Belgici i obje Germanije, jednom u Noriku i Daciji, tri puta u Dalmaciji, kao i deset puta u Panoniji i sedam puta u sjevernoj Italiji, iako se javlja i u ostatku Italije;¹⁹ nekoliko Likeja, uglavnom oslobođenika, poznati su iz Akvileje. Ime se osim toga javlja i na šest tessera iz Siscije i smatra se “ilirskim” imenom u širem smislu riječi.²⁰ *Veius* je latinsko gentilno ime, ali kao osobno ime najvjerojatnije bi se trebalo definirati kao “ilirsko” ime u širem smislu riječi, jednako kao i Likej, jer se javlja jedino ovdje.²¹

Kako je gore istaknuto, *Dabalus* je ime koje je potvrđeno dva puta, iako se je smatralo hapaksom;²² ime *Dabus* (ili *Dabo*), a možda i *Dabilo*, koje se javlja na olovnim tesserama iz Siska,²³ gotovo sigurno mu je srodno. Ime *Tritus/a*, sa značenjem ‘treći/a’, zajedničkog indoeuropskog korijena i srodno grčkom τρίτος, dobro je potvrđeno u Dalmaciji, osobito među Delmatima,²⁴ ali i u provincijama grčkog govornog područja, osim Norika i Panonije (prema *OPEL*-u).²⁵ Stoga je prilično zanimljivo da se ime pojavljuje na sedam sisačkih tessera,²⁶ zbog čega je ono jedno od najpopularnijih imena u tom

the name *Lic(c)aius* is documented twice in Belgica and both Germaniae, once in Noricum and Dacia, three times in Dalmatia, as well as ten times in Pannonia and seven times in northern Italy, but it is also attested in the rest of Italy;¹⁹ several Liccaei, mainly freedmen, are known at Aquileia. The name further occurs on six *tesserae* from Siscia, and is regarded as an ‘Illyrian’ name in the broad sense of the word.²⁰ *Veius* is a Latin *gentilicium*, but as a personal name it must probably be defined as an ‘Illyrian’ name in the broad sense, as much as Liccaeus, since it is only attested in this case.²¹

As noted above, *Dabalus* is a name documented twice, although it has been regarded as a *hapax*;²² the name *Dabus* (or *Dabo*) and perhaps also *Dabilo*, which appear on the lead tags from Siscia,²³ are almost certainly related to it. The name *Tritus/a*, with the meaning of ‘third’, of the common Indo-European root and related to the Greek τρίτος, is well attested in Dalmatia particularly among the Delmatae,²⁴ but also in the Celtic-speaking provinces, although, according to *OPEL*, not in Noricum and Pannonia.²⁵ It is therefore rather interesting that the name does occur on seven *tesserae* from Siscia,²⁶ which makes it one of the popular names in the town. It is not easy to define the ethnic provenance of Liccaeus and *Dabalus*. According to Anamarija Kurilić, the two men were most probably from Pannonia in terms of origin.²⁷ This is possible but cannot be proven; if not from Liburnia, which seems less likely, they may have been from the region of the Delmatae, and indeed, several sailors also came from the interior of the province of Dalmatia.²⁸

¹⁸ *AE* 1974, 262 = *EDR*075782; D. DEMICHELI 2015: 395, br. 10.

¹⁹ *OPEL* III 26; 14 primjera iz Italije bilježi *EDR*, osobito među mornarima i oslobođenicima.

²⁰ G. ALFÖLDY 1969: 230; I. RADMAN-LIVAJA 2014: 222.

²¹ H. SOLIN & O. SALOMIES 1994: 200; G. ALFÖLDY 1969: 322.

²² G. ALFÖLDY 1969: 184; *OPEL* II: 91 (u ovom slučaju); A. KURILIĆ 2002: 125, bilj. 7; usp. I. RADMAN-LIVAJA 2014: 194.

²³ I. RADMAN-LIVAJA 2014: 194.

²⁴ G. ALFÖLDY 1969: 313–314; I. RADMAN-LIVAJA 2014: 274.

²⁵ *OPEL* IV: 130.

²⁶ I. RADMAN-LIVAJA 2014: 274.

¹⁹ *OPEL* III 26; 14 instances in Italy are noted in the *EDR*, particularly among sailors and freedmen.

²⁰ G. ALFÖLDY 1969: 230; I. RADMAN-LIVAJA 2014: 222.

²¹ H. SOLIN & O. SALOMIES 1994: 200; G. ALFÖLDY 1969: 322.

²² G. ALFÖLDY 1969: 184; *OPEL* II: 91 (in this case); A. KURILIĆ 2002: 125, fn. 7; cf. I. RADMAN-LIVAJA 2014: 194.

²³ I. RADMAN-LIVAJA 2014: 194.

²⁴ G. ALFÖLDY 1969: 313–314; I. RADMAN-LIVAJA 2014: 274.

²⁵ *OPEL* IV: 130.

²⁶ I. RADMAN-LIVAJA 2014: 274.

²⁷ A. KURILIĆ 1999: 181–182 (monument AK 1988), 449, cf. 116, fn. 189; A. KURILIĆ 2002: 125, referring to R. KATIČIĆ 1976: 181.

²⁸ A. DOMIĆ KUNIĆ 1995–1996; A. DOMIĆ KUNIĆ

gradu. Nije jednostavno odrediti etničko porijeklo Likeja i Dabala. Prema Anamariji Kurilić, njih su dvojica porijeklom najvjerojatnije bili iz Panonije,²⁷ što je moguće, ali se ne može dokazati. Ako nisu bili iz Liburnije, što se čini manje izglednim, mogli su biti s delmatskog područja i, doista, nekoliko je mornara također potjecalo iz unutrašnjosti provincije Dalmacije.²⁸

Da je Likej bio domorodac iz Apsora ili s otoka *Crex*, kako su pretpostavljali Sticotti i Cambi, ali ne i Marina Šarić,²⁹ možda bi se moglo očekivati da bi ga komemorirali članovi njegove obitelji. Ipak, morao je biti istaknuta osoba u gradu jer mu se inače ne bi dodijelilo javno mjesto za njegov grob. Možda je iz nekog razloga bio duže stacioniran u Apsoru.³⁰ Kako je već Kubitschek zamijetio, liburna je gotovo sigurno pripadala Ravenatskoj floti.³¹

Još jedan mornarički centurion iz Dalmacije koji je služio u Ravenatskoj floti bio je Likej, sin Verzonov, potvrđen u Akvileji (*Liccaeus / Verzonis f(ilius), >(centurio), / testament(o) / fieri iussit*). Nije mogao biti legionarski centurion jer je bio peregrinskog statusa.³² Druga dvojica poznata su iz Mizenatske flote: *Lucius Oculatius Celer, natione Dalmata*,³³ i *Decimus Plarentius Gratus*.³⁴ Još jedan zanimljiv natpis koji pomaže bolje osvijetliti Likejev nadgrobni spomenik je epitaf iz Brundizija nekog Skeve, sina Likejeva, vojnika na liburni Triton, koji je služio pod centurionom Markom Vetijem (*Scaeva Liccai / mil(es) de lib(urna) Triton(e) / >(cenuria) M. Vetti*

If Liccaeus were a native from Apsorus or from the island of Crexi, as was supposed by Sticotti and Cambi, but not by Marina Šarić,²⁹ it would perhaps be expected that he had been commemorated by his family. However, he must in any case have been a distinguished person in the town, since otherwise he would not have been awarded a public place for his burial. Perhaps he was for one reason or another stationed at Apsorus for some time.³⁰ As was already noted by Kubitschek, the *liburnian* almost certainly belonged to the Ravenna fleet.³¹

Another naval centurion from Dalmatia, who had served in the Ravenna fleet, was Liccaeus, son of Verzo, known from Aquileia (*Liccaeus / Verzonis f(ilius), >(centurio), / testament(o) / fieri iussit*). Due to his peregrine status, he could not have been a legionary centurion.³² A further two are known from the fleet of Misenum: *Lucius Oculatius Celer, natione Dalmata*,³³ and *Decimus Plarentius Gratus*.³⁴ Another interesting inscription that sheds light on Liccaeus' tombstone is an epitaph from Brundisium of one Scaeva, son of Liccaeus, a soldier from the *liburnian* Triton, who served under the centurion Marcus Vettius (*Scaeva Liccai / mil(es) de lib(urna) Triton(e) / >(cenuria) M. Vetti vixi[t] an(nos) / XXXV mil(itavit) an(nos) [---] / h(ic) s(itus)*).³⁵ He was undoubtedly from Dalmatia.³⁶

Many Delmatae but also many Liburni must have served in the fleet of Ravenna, and one may

²⁷ A. KURILIĆ 1999: 181–182 (spomenik AK 1988), 449, usp. 116, bilj. 189; A. KURILIĆ 2002: 125, pozivajući se na R. KATIČIĆ 1976: 181.

²⁸ A. DOMIĆ KUNIĆ 1995–1996; A. DOMIĆ KUNIĆ 1996; D. DEMICHELI 2015. Obični mornari često su potjecali iz siromašnih slojeva, čak i ako su bili rimski građani, poput Lucija Trebonija Rusona (*L. Trebonius Ruso*), rođenoga u krajnjem siromaštvu (*summa in pauperie*): *Ins. Aquil.* 2823 = *AE* 2006, 15 = *EDR075311*; S. PANCIERA 2006 (1964).

²⁹ P. STICOTTI 1914b: 90; N. CAMBI 1980: 152; M. ŠARIĆ 1982: 56.

³⁰ Tako sugerira i M. ŠARIĆ 1982: 56.

³¹ O flotama, v. D. KIENAST 1966; D. SADDINGTON 2007.

³² *Inscr. Aquil.* 2819 = *EDR075314* = *lupa* 17174; G. BRUSIN 1970: 569, no. 7, fig. 4 (*AE* 1972); S. PANCIERA 2006 (1978): 1348–1349, no. 8, fig. 4; C. ZACCARIA 1985: 106, no. 4; V. M. HOPE 2001: 140.

³³ Iz Mizena: *AE* 1979, 160 = *EDR077326*; D. DEMICHELI 2015: 396, br. 40.

³⁴ Iz Rima: *CIL* VI 3125 = *AE* 2010, 225 = *EDCS*-19600121; A. DOMIĆ KUNIĆ 1995–1996: 65, br. 24; M. ZANINOVIĆ 2007: 237, br. 2; D. DEMICHELI 2015: 396, br. 60.

1996; D. DEMICHELI 2015. Simple sailors must have often come from poor economic circumstances, even if they were Roman citizens, such as L. Trebius Ruso, who had been born in the greatest poverty (*summa in pauperie*): *Ins. Aquil.* 2823 = *AE* 2006, 15 = *EDR075311*; S. PANCIERA 2006 (1964).

²⁹ P. STICOTTI 1914b: 90; N. CAMBI 1980: 152; M. ŠARIĆ 1982: 56.

³⁰ Also suggested by M. ŠARIĆ 1982: 56.

³¹ On the fleets, see D. KIENAST 1966; D. SADDINGTON 2007.

³² *Inscr. Aquil.* 2819 = *EDR075314* = *lupa* 17174; G. BRUSIN 1970: 569, no. 7, fig. 4 (*AE* 1972); S. PANCIERA 2006 (1978): 1348–1349, no. 8, fig. 4; C. ZACCARIA 1985: 106, no. 4; V. M. HOPE 2001: 140.

³³ From Misenum: *AE* 1979, 160 = *EDR077326*; D. DEMICHELI 2015: 396, no. 40.

³⁴ From Rome: *CIL* VI 3125 = *AE* 2010, 225 = *EDCS*-19600121; A. DOMIĆ KUNIĆ 1995–1996: 65, no. 24; M. ZANINOVIĆ 2007: 237, no. 2; D. DEMICHELI 2015: 396, no. 60.

³⁵ *CIL* IX 42 = *ILS* 2826 = *EDCS*-08200741 (*o(b) m(emoriam)*) instead of *>(centuria) M(arci)*; cf. S. PANCIERA 2006 (1960): 1258; A. DOMIĆ KUNIĆ 1995–1996: 63, no. 15; D. DEMICHELI 2015: 395, no. 8.

³⁶ G. ALFÖLDY 1969: 289.

vixi[t] an(nos) / XXXV mil(itavit) an(nos) [---] / h(ic) s(itus)).³⁵ Skeva je nedvojbeno bio iz Dalmacije.³⁶

Zacijelo su mnogi Delmate, ali i mnogi Liburni služili u Ravenatskoj floti, od kojih bi jedan bio poznat i imenom: *Marcus Valerius Colonus* iz Varvarije (Bribir kod Skradina). On je bio tajnik u Ravenatskoj floti (*scriba cl(assis) pr(aetoriae) Raven(natium)*),³⁷ a skraćene riječi *LIBVRN. VARVAR.* tumače se kao oznake njegova porijekla (*origo*): *Liburn(us) Varvar(ia ili -inus)*. Međutim, te skraćenice, za koje se pretpostavlja da se odnose na njegovu *origo*, možda bi radije trebalo tumačiti kao oznaku njegove službe na liburni *Varvarina (liburn(a) Varvar(ina))*.³⁸

4. LIBURNA LUCUSTA

Ime broda, *Lucusta*, ili točnije *Locusta*, znači ili skakavac ili ljuskar (vjerojatno vrsta jastoga).³⁹ Prema Kubitscheku koji je usporedio ostala imena liburni, ime je moglo značiti bilo koju od te dvije životinje. Ono drugo značenje bilo bi analogno imenu jedne druge liburne, *Murena*, što znači murina,⁴⁰ dok bi se ono prvo moglo usporediti s liburnama nazvanim po kopnenim životinjama, poput *Aquila*,⁴¹ *Grypus* (grifon)⁴² ili *Taurus ruber*.⁴³ Sticotti se slagao s Kubitschekovim mišljenjem,⁴⁴ no ne i Cambi,⁴⁵ navedene usporedbe s kopnenim životinjama ne idu u prilog mogućnosti da je ime Likejeva broda značilo skakavac. Taj se insekt teško može uspoređivati s veličanstvenom pticom poput orla ili s upečatljivom životinjom poput bika ili pak s fantastičnim bićem poput krilatog lava. Stoga se čini mnogo vjerojatni-

be known by name: Marcus Valerius Colonus from Varvaria (Bribir near Skradin). He had been a secretary of the Ravenna fleet (*scriba cl(assis) pr(aetoriae) Raven(natium)*),³⁷ and the abbreviated words *LIBVRN. VARVAR.* have been explained as denoting his *origo*: *Liburn(us) Varvar(ia or -inus)*. However, these abbreviations, supposedly referring to his *origo*, should perhaps rather be explained as denoting his service on the *liburnian* Varvarina (*liburn(a) Varvar(ina)*).³⁸

4. LIBURNA LUCUSTA

The name of the ship, *Lucusta*, or more correctly *Locusta*, either means grasshopper (locust) or a crustacean, probably a kind of lobster.³⁹ According to Kubitschek, who compared other names of the *liburnians*, the name could have meant either of the two animals. The latter meaning would match the name of another *liburnian*, *Murena*, a kind of moray,⁴⁰ while the former could be compared to the *liburnians* named after land animals such as *Aquila*,⁴¹ *Grypus* (a griffin)⁴² or *Taurus ruber*.⁴³ Sticotti shared his opinion,⁴⁴ but not Cambi,⁴⁵ and indeed, the cited comparison with land animals rather speaks against the meaning of a grasshopper for the name of Liccaeus' ship. This insect can unfavourably be compared to a majestic bird such as an eagle, or an impressive animal such as a bull, or to a winged lion, a fabulous animal. Hence it seems more likely that the name *Lucusta* in this case means a sea animal, a crustacean.

Other aquatic animals gave names to various ships in the Roman imperial navy, as the name *Corcodilus* (more correctly *crocodil(l)us*) for a *triremis* is twice

³⁵ *CIL* IX 42 = *ILS* 2826 = *EDCS*-08200741 (*o(b) m(emoriam)*) umjesto *>(centuria) M(arci)*); usp. S. PANCIERA 2006 (1960): 1258; A. DOMIĆ KUNIĆ 1995-1996: 63, br. 15; D. DEMICHELI 2015: 395, br. 8.

³⁶ G. ALFÖLDY 1969: 289.

³⁷ *CIL* XI 104 iz Ravene = *ILS* 2889 = *EDCS*-24600958; S. PANCIERA 2006 (1964): 1280; A. DOMIĆ KUNIĆ 1996: 104, br. 4; A. KURILIĆ 2012: 179; D. DEMICHELI 2015: 396, br. 54.

³⁸ Usp. L. CASSON 1995: 358, vjerojatno se odnosi na ovaj natpis; međutim usp. S. PANCIERA 2006 (1964): 1280.

³⁹ *Oxford Latin Dictionary*, s.v.

⁴⁰ *CIL* III 2034 = *HD054811* iz Salone.

⁴¹ *CIL* X 3361 = *EDCS*-15601049; *CIL* X 3641 = *EDR157568*, oba iz Mizena.

⁴² *CIL* III 434 = *EDCS*-26600021, iz Efeza, *classis Syriaca*.

⁴³ *CIL* X 3421 = *EDR161430* iz Mizena.

⁴⁴ P. STICOTTI 1914b: 90.

⁴⁵ N. CAMBI 1980: 153.

³⁷ *CIL* XI 104 from Ravenna = *ILS* 2889 = *EDCS*-24600958; S. PANCIERA 2006 (1964): 1280; A. DOMIĆ KUNIĆ 1996: 104, no. 4; A. KURILIĆ 2012: 179; D. DEMICHELI 2015: 396, no. 54.

³⁸ Cf. L. CASSON 1995: 358, probably referring to this inscription; however, cf. S. PANCIERA 2006 (1964): 1280.

³⁹ *Oxford Latin Dictionary*, s.v.

⁴⁰ *CIL* III 2034 = *HD054811* from Salonae.

⁴¹ *CIL* X 3361 = *EDCS*-15601049; *CIL* X 3641 = *EDR157568*, both from Misenum.

⁴² *CIL* III 434 = *EDCS*-26600021, from Ephesus, *classis Syriaca*.

⁴³ *CIL* X 3421 = *EDR161430* from Misenum.

⁴⁴ P. STICOTTI 1914b: 90.

⁴⁵ N. CAMBI 1980: 153.

jim da je ime *Lucusta* u ovom slučaju znači morskú životinju, točnije, ljuskara.

Razni brodovi rimske carske mornarice dobivali su imena i po drugim vodenim životinjama, pa je tako ime *Corcodilus* (odnosno, ispravnije, *crocodil(l)us*) dva puta potvrđeno kao ime trireme u Akvileji, jednom u fragmentarnom epitafu,⁴⁶ a jednom na zanimljivom nadgrobnom spomeniku iz 1. st. po Kr. postavljenom za Dazu, sina Panetova (*Daza Paneltis filiis an(n)o(s) / vix(it) XXX mil(lit)avit XVI III(triere) / Corcodillo(!) f(ecit) Plusia / lib(erta) patro(no) / suo et sibi // In fron(te) p(edes) IV*).⁴⁷ Mornar je očito potjecao iz Dalmacije; oba su mu imena tipična “ilirská” u širem smislu riječi (poput imenâ Likeja i njegova nasljednika) i osobito su karakteristična za Delmate.⁴⁸

Rimski ratni brodovi nosili su različita imena koja su im bila nadijevana nasumično i neovisno o vrsti broda (liburne, trireme, kvadrireme ili kvinquereme) ili floti. Popularna su bila imena bogova i nižih božanstava, kao i mitoloških likova; mnogi brodovi nosili su imena koja su označavala vrline ili razne životinje, bilo stvarne bilo mitološke. Neka su se imena odnosila na kvalitete broda, dok su neki brodovi bili imenovani po rijekama.⁴⁹ Silvio Panciera prikupio je imena koja se javljaju na liburnama.⁵⁰ Ako se ovdje navedena imena ograniče na ona koja su nosile liburne, i to samo na ona imena koja su potvrđena barem dva puta, može se napraviti sljedeći popis: *Neptunus, Diana, Nereis, Fides, Clementia, Aquila, Armata* (naoružana). Kako je ranije navedeno, zacijelo su mnogi mornari iz Dalmacije služili na tim i drugim brodovima carske ratne mornarice i, doista, 34 ih se izjasnilo da su bili *natione Delmata* ili *Dalmata*, dok se za skoro 80 pojedinaca do sada može smatrati da su bili porijeklom iz Dalmacije.⁵¹ Jedan od njih bio je i Likej, sin Vejov, s nadgrobnog natpisa iz Osora, a ne iz Punte Križa.

attested at Aquileia, once in a fragmentary epitaph,⁴⁶ and once on an interesting tombstone from the first century AD, erected for Daza, son of Panes (*Daza Paneltis filiis an(n)o(s) / vix(it) XXX mil(lit)avit XVI III(triere) / Corcodillo(!) f(ecit) Plusia / lib(erta) patro(no) / suo et sibi // In fron(te) p(edes) IV*).⁴⁷ The sailor obviously came from Dalmatia, both names are typically ‘Illyrian’ in the broad sense of the word (like the names of Liccaeus and his heir’s father) and are particularly characteristic of the Delmatae.⁴⁸

Roman military ships had different names, which were given them randomly, not distinguishing between different types of ships (*liburnians*, triremes, quadriremes, or quinqueremes) or the units of a fleet. Gods and lesser deities, as well as mythological figures were popular, many ships bore names denoting virtues or various animals, both real and mythological. Some names referred to the quality of a ship, while some were named after rivers.⁴⁹ In terms of the *liburnians*,⁵⁰ their names were collected by Silvio Panciera.⁵¹ If the few examples mentioned here are limited to names given to the *liburnians*, and only such names that have been attested several times or at least twice, the following may be listed: *Neptunus, Diana, Nereis, Fides, Clementia, Aquila, Armata* (armed). As has been mentioned above, many sailors from Dalmatia must have served on these and other ships in the imperial fleets, and indeed thirty-four declared themselves to have been *natione Delmata* or *Dalmata*, while almost 80 individuals can be identified to date as having been from Dalmatia.⁵² One of them was also Liccaeus, son of Veius, attested in an epitaph from Osor, and not from Punta Križa.

⁴⁶ *Inscr. Aquil.* 2824 = *CIL* V 960 = *EDR*144854.

⁴⁷ G. BRUSIN 1970: 567–568, no. 5, fig. 2 (*AE* 1972, 196) = *Inscr. Aquil.* 2816 = *EDR*075313 = *lupa* 14477; A. DOMIĆ KUNIĆ 1996: 107, br. 28; D. DEMICHELI 2015: 395, br. 2; S. PANCIERA 2006 (1978): 1347–1348, no. 7, fig. 3; C. ZACCARIA 1985: 106, no. 3; V. M. HOPE 2001: 140; G. LETTICH 2003: 83, no. 87; L. CIGAINA 2016: 11–12.

⁴⁸ G. ALFÖLDY 1969: 185 (Dasas, Daza); 258 (Panēs).

⁴⁹ L. CASSON 1995: 356–358.

⁵⁰ S. PANCIERA 2006 (1960).

⁵¹ D. DEMICHELI 2015: o tim brojevima: 393–394.

⁴⁶ *Inscr. Aquil.* 2824 = *CIL* V 960 = *EDR*144854.

⁴⁷ G. BRUSIN 1970: 567–568, no. 5, fig. 2 (*AE* 1972, 196) = *Inscr. Aquil.* 2816 = *EDR*075313 = *lupa* 14477; A. DOMIĆ KUNIĆ 1996: 107, no. 28; D. DEMICHELI 2015: 395, no. 2; S. PANCIERA 2006 (1978): 1347–1348, no. 7, fig. 3; C. ZACCARIA 1985: 106, no. 3; V. M. HOPE 2001: 140; G. LETTICH 2003: 83, no. 87; L. CIGAINA 2016: 11–12.

⁴⁸ G. ALFÖLDY 1969: 185 (Dasas, Daza); 258 (Panēs).

⁴⁹ L. CASSON 1995: 356–358.

⁵⁰ Literary sources and characteristics of the *liburnians*: S. PANCIERA 2006 (1958); on their construction: O. HÖCKMANN 1997.

⁵¹ S. PANCIERA 2006 (1960).

⁵² D. DEMICHELI 2015; on these numbers: 393–394.

BIBLIOGRAFIJA /
BIBLIOGRAPHY

Popis skraćena / List of abbreviations

AE – *L'Année épigraphique*, Paris.

CIL – *Corpus inscriptionum Latinarum*, Berlin, *Accademia litterarum regia Borussica*.

EDCS – *Epigraphik-Datenbank Clauss / Slaby*.

EDR – *Epigraphic Database Roma* (www.edr-edr.it, accessed January 7 2017).

HD – *Epigraphic Database Heidelberg* (<http://edh-www.adw.uni-heidelberg.de/inschrift/suche>, accessed January 7 2017).

ILJug – A. et J. Šašel, *Inscriptiones Latinae quae in Jugoslavia inter annos MCMXL et MCMLX repertae et editae sunt* (Situla 5), Ljubljana 1963; *idem*, *Inscriptiones Latinae quae in Jugoslavia inter annos MCMLX et MCMLXX repertae et editae sunt* (Situla 19), 1978; *idem*, *Inscriptiones Latinae quae in Jugoslavia inter annos MCMII et MCMXL repertae et editae sunt* (Situla 25), 1986.

lupa – F. und O. Harl, www.ubi-erat-lupa.org (Bildatenbank zu antiken Steindenkmälern).

OPEL – B. Lörincz, *Onomasticon provinciarum Europae Latinarum*, Vol. I: *Aba – Bysanus*, Budapest 20052; Vol. II: *Cabalicius – Ixus*, Wien 1999; Vol. III: *Labareus – Pythea*, Wien 2000; Vol. IV: *Quadrata – Zures*, Wien 2002.

Popis literature / Literature

G. ALFÖLDY 1969 – Géza Alföldy, *Die Personennamen in der römischen Provinz Dalmatia*, Heidelberg, 1969 (Beiträge zur Namenforschung Bh. 4).

G. BRUSIN 1970 – Giovanni Brusin, Epigrafi aquileiesi di soldati specialmente della marina militare, in: *Adriatica praehistorica et antiqua – Miscellanea Gregorio Novak dicata*, Zagreb, 1970, 563–572.

N. CAMBI 1980 – Nenad Cambi, Stela pomorskog centuriona Likeja u Osoru, in: *Pomorstvo Lošinja i Cresa*, Mali Lošinj, 1980, 151–155.

L. CASSON 1986 – Lionel Casson, *Ships and SeamanSHIP in the Ancient World*, Baltimore, London, 1995.

L. CIGAINA 2016 – Lorenzo Cigaina, Mobilità geografica e sociale dell'esercito romano ad Aquileia:

alcuni aggiornamenti sui monumenti iscritti, in: *The Roman Army between the Alps and the Adriatic*, ed. J. Horvat (Opera Instituti Arch. Sloveniae 31 / Studia Alpium et Adriae I), Ljubljana 2016, 9–25.

M. ČAUŠEVIĆ-BULLY, J. ČUS-RUKONIĆ 2008 – Morana Čaušević-Bully, Jasminka Čus-Rukonić, La topographie archéologique d'Osor – de l'Antiquité au haut Moyen Âge (Arheološka topografija Osora od antike do kasnog srednjeg vijeka), *Histria Antiqua*, 16, Pula, 2008, 253–270.

J. ČUS-RUKONIĆ 1982 – Jasminka Čus-Rukonić, Arheološka topografija otoka Cresa i Lošinja (Archaeological topography of the islands of Cres and Lošinj), in: *Recherches archéologiques dans les îles de Cres et de Lošinj / Arheološka istraživanja na otocima Cresu i Lošnju*, ed. Ž. Rapanić (Izdanja Hrvatskog arheološkog društva 8), Zagreb, 1982, 9–17.

D. DEMICHELI 2015 – Dino Demicheli, Dalmatians in the Roman Imperial Fleet, in: *Limes XXII. Proceedings of the 22nd Intern. Congress of Roman Frontier Studies. Ruse, Bulgaria, September 2012*, eds. L. Vagalinski, N. Sharankov, Sofia, 2015, 391–398.

A. DOMIĆ KUNIĆ 1996 – Alka Domić-Kunić, Classis praetoria Ravennatum with special reflection on sailors that origin from Dalmatia and Pannonia, *Živa antika*, 46, Skopje, 1996, 95–110.

A. DOMIĆ KUNIĆ 1995–1996 – Alka Domić Kunić, Classis praetoria Misenatium s posebnim obzirom na mornare podrijetlom iz Dalmacije i Panonije (Classis praetoria Misenatium. With special attention to sailors from Dalmatia and Pannonia), *Vjesnik Arh. muzeja u Zagrebu*, 28/29, Zagreb, 1995–1996, 39–72.

Z. ETTINGER STARČIĆ & J. ČUS RUKONIĆ 2015 – Zrinka Ettinger Starčić & Jasminka Čus Rukonić, Pregled povijesti arheoloških istraživanja na cresko-lošinjskom arhipelagu u posljednjih stotinjak godina (Overview of the archaeological research carried out at the Cres-Lošinj Archipelago during the past century), in: *Istraživanja na otocima*, eds. Z. Ettinger Starčić, D. Tončinić (Izdanja HAD 30, 2012), Zagreb, 2015, 9–18.

O. HÖCKMANN 1997 – Olaf Höckmann, The Liburnian, *International Journal of Nautical Archaeology*, 26, London, 1997, 192–216.

- V. M. HOPE 2001 – Valerie M. Hope, *Constructing Identity: The Roman Funerary Monuments of Aquileia, Mainz and Nîmes*, Oxford 2001 (BAR Intern. Ser. 960).
- R. KATIČIĆ 1976 – Radoslav Katičić, *Ancient Languages of the Balkans* I; II, The Hague, Paris, 1976 (Trends in Linguistics State-of-the-Art Reports 4; 5).
- D. KIENAST 1966 – Dietmar Kienast, *Untersuchungen zu den Kriegsflotten der römischen Kaiserzeit*, Bonn, 1966 (Antiquitas Reihe 1, Abh. zur alten Gesch. 13).
- A. KURILIĆ 1999 – Anamarija Kurilić, *Pučanstvo Liburnije od 1. do 3. st. po Kristu: antroponimija, društvena struktura, etničke promjene, gospodarske uloge*, Diss. Zadar (unpublished), 1999.
- A. KURILIĆ 2002 – Anamarija Kurilić, Liburnski antroponimi, *Folia onomastica Croatica*, 11, Zagreb, 2002, 123–148.
- A. KURILIĆ 2012 – Anamarija Kurilić, *Natione Liburnus – identitet naroda i pojedinca* (Natione Liburnus – Identity of the People and Identity of an Individual), in: *Prilozi iz hrvatske historiografije. Zbornik radova sa znanstvenih kolokvija 2009. – 2011.*, ed. Z. Novosel (Dies Historiae 5), Zagreb, 2012, 171–181.
- G. LETTICH 2003 – Giovanni Lettich, *Iscrizioni romane di Iulia Concordia (sec. I. a. C. – III. d. C.)*, Trieste, 1994 (Centro Studi storico-religiosi Friuli-Venezia Giulia 26).
- G. NOVAK 1932 – Grga Novak, *Naše more (razvitak moći i plovidbe na Jadranu)*, Zagreb, 1932 (2nd ed.).
- S. PANCIERA 2006 – Silvio Panciera, *Epigrafi, epigrafia, epigrafisti. Scritti vari editi e inediti (1956–2005) con note complementari e indici*, vols. I–III, Roma, 2006 (Vetera 16).
- S. PANCIERA 2006 (1958) – Silvio Panciera, Liburna. Rassegna delle fonti, caratteristiche della nave, accezioni del termine, in: S. PANCIERA 2006, 1243–1256 (first published in 1958).
- S. PANCIERA 2006 (1960) – Silvio Panciera, Liburna (navis), in: S. PANCIERA 2006, 1257–1262 (first published in 1960).
- S. PANCIERA 2006 (1964) – Silvio Panciera, Sulla pretesa esclusione dei cittadini romani dalle flotte italiche nei primi due secoli dell'impero, in: S. PANCIERA 2006, 1271–1281 (first published in 1964).
- S. PANCIERA 2006 (1978) – Silvio Panciera, Aquileia, Ravenna e la flotta militare, in: S. PANCIERA 2006, 1339–1355 (first published in 1978).
- S. PETRIS & W. KUBITSCHKEK 1905 – Stefan Petris & Wilhelm Kubitschek, Grabstein eines römischen Flottensoldaten in Ossero, *Mitteilungen der k. k. Zentral-Kommission* 3. Folge 4, Wien, 1905, 294–296 (data: Petris c. 294; commentary Kubitschek cc. 294–296).
- I. RADMAN-LIVAJA 2014 – Ivan Radman-Livaja, *Tesere iz Siska. Olovne tesere iz Siscije / Plombs de Siscia: Tekst / Texte*, Zagreb, 2014 (Musei Arch. Zagrabienensis Catalogi et Monographiae 9/1).
- D. SADDINGTON 2007 – Denis B. Saddington, *Classes. The Evolution of the Roman Imperial Fleets*, in: *A Companion to the Roman Army*, ed. P. Erdkamp, Oxford, 2007, 201–217.
- H. SOLIN & O. SALOMIES 1994 – Heikki Solin & Olli Salomies, *Repertorium nominum gentilium et cognominum Latinorum*, Hildesheim, Zürich, New York, 1994.
- P. STICOTTI 1914a – Piero Sticotti, Saggio di scavo ad Ossero, *Atti e memorie della Società istriana di archeologia e storia patria*, 30, Trieste, 1914, 77–83.
- P. STICOTTI 1914b – Piero Sticotti, Nuova rassegna di epigrafi romane, *Atti e memorie della Società istriana di archeologia e storia patria*, 30, Trieste, 1914, 86–134.
- M. ŠARIĆ 1982 – Marina Šarić, Stanovništvo otoka Cresa i Lošinja u vrijeme ranoga carstva (La population des îles de Cres et de Lošinj dans le Haut Empire Romain), in: *Recherches archéologiques dans les îles de Cres et de Lošinj / Arheološka istraživanja na otocima Cresu i Lošinju*, ed. Ž. Rapanić (Izdanja Hrvatskog arheološkog društva 8), Zagreb, 1982, 53–59.
- C. ZACCARIA 1985 – Claudio Zaccaria, Testimonianze epigrafiche dei rapporti tra Aquileia e l'Illirico in età imperiale romana, in: *Aquileia, la Dalmazia e l'Illirico*, Udine 1985, 85–127 (Antichità Altoadriatiche 26/1).
- M. ZANINOVIĆ 2007 – Marin Zaninović, *Ilirsko pleme Delmati* [The Illyrian Tribe of the Delmatae], Šibenik, 2007.

